

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

CLAUSHOLM AVLSGÅRD

FAVRSKOV KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	17.06.2014
Besigtiget af:	Sidse Martens Gudmand-Høyer
Journalnummer:	2014-7.82.07/710-0001
Kommune:	Favrskov Kommune
Adresse:	Clausholmvej 316, 8370 Hadsten
Betegnelse:	Clausholm Avlsgård
Fredningsår:	1918
Omfang:	Syd- og østlængerne (1686, 1731 og 1737)

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Clausholm Avlsgård ligger i landskabet syd for Randers på en bakke hævet over herregården Clausholm, der ligger nord for avlsgården. Selve avlsgården omfatter, foruden den fredede øst- og sydlænge, et forhus og en hestestald, der ikke er omfattet af fredningen. Bygningerne ligger samlet omkring en stor pigstensbelagt gårdsplads. Syd for Avlsgården er endvidere flere nyere avlsbygninger.

Sydlængen er opført i én etage af ældre, røde, store teglsten. Taget er et højt, stejlt heltag belagt med bølgeplader. Midt i tagryggen er en ventilationsåbning i form af en dobbelt kip konstruktion hævet over den øvrige rygning afdækket med en rødmalet bræddebeklædning. I tagfladen mod syd er to nyere skorstensrør af metal, og på hver gavl sidder en ældre vindfløj. Den nordre langside hviler på en sokkel af granitkvadre, mens de øvrige sider har både fundament af syldsten og granitkvadre. Begge gavle er dekoreret med rudeformer udført i mørke teglsten. I begge gavle er desuden et blændet, rundt hanebåndsvindue indrammet af en række mørke teglsten samt to rundbuede åbninger, hvori der sidder revleluger i såvel tagetage og overgavl. I den søndre gavl er murværket udført med strømskifter, og gavlen er endvidere dekoreret med årstallet 1731, krone og Frederik IVs og dronning Anna Sophies initialer udført i gule teglsten. I begge gavle er der adgang via ældre, rundbuede revleporte, hvoraf den søndre er tofløjet. I den søndre gavle er endvidere en ældre revledør. På den søndre langside er en nyere lude i beton, og en nyere, men traditionelt udført tofløjet revleport. Portens størrelse har medført en sænkning i terræn samt en forskydning i tagfladen. Porten flankeres af en traditionelt udført revledør i terræn med det øvrige af bygningen. I den nordre langside er ligeledes en rundbuet, revledør flankeret af hvidtede liséner og til venstre for denne en portåbning, der er aflukket af en nyere skydeport af træ. Endvidere er der fire rundbuede, ældre revleluger i den nordre langside samt et nyere vindue i den søndre langside. Alt træværk er malet rødt.

Den søndre længe fremtræder i det indre med støbte gulve, kalkede eller rå mure og synlige konstruktioner åbnet til kip. Et stort silobatteri fylder det meste af længen mod øst mens den vestre er åben. Konstruktionerne er nyere og flere stolper har betonankre og forstærkninger af jern omkring stolpefoderne. Flere mure fastholdes med stålwirer.

Den østre længes langsider er skalmuret i nyere, røde tegl, mens gavle og den nordre ende er grundmuret i røde, ældre teglsten med et stort format. Længen hviler på en sokkel af kampesten, der er dels tilhugne, dels rå. Soklen optager det faldende terræn og stiger til en anseelig højde mod nord. Taget er et heltag dækket af bølgeplader. I rygningens ses en nyere, muret og lav skorstenspipe. I det sydligste fag er en pigstensbelagt portgennemkørsel, der fremtræder med pudsede, hvidkalkede vægge og et loft af synlige loftsbjælker med loftsbrædder imellem. Den søndre gavl har sparenicher ind mod gennemkørslen. Nordgavlen bærer Conrad Reventlows initialer og årstallet 1686. Den søndre gavl bærer det kongelige herskabs initialer samt årstallet 1737. Som på den søndre længe er gavlen også her dekoreret med strømskifter og mønstermuring af mørke teglsten. Langsiderne står i rød blank mur af nyere teglsten med brændt fuge. Den øvre del af langsiderne er let udkraget og markeres med en gesims ligeledes af røde tegl. Overgangen over portgennemkørslen imellem den nyere teglmur til den søndre gavl er udført i træ med rødmalet en på to bræddebeklædning. I den østre langside ses en række nyere staldvinduer af træ samt en revledør, der grundet terrænets fald mod nord, sidder højt hævet over terræn.

I den vestre langside er en nyere skydeport i træ, nyere staldvinduer i træ samt en række nyere, men traditionelt udførte læsseluger under tagskægget. Alt træværk er malet rødt.

Den østre længe er i det indre indrettet med et større lokale i hver ende og herimellem en fordelingsgang, et badeværelse og lagerrum. Overfladerne er mestendels nyere og består af støbte gulve, pudsede, hvidmalede vægge og pladelofter. Endvidere ses flisebeklædte vægge, gasbetonvægge samt et ældre bjælkeloft med loftsbrædder imellem. I det store rum mod nord ses en nyere jernkonstruktion. Fra garagen er der adgang til tagetagen via en loftslem. Tagetagen er uudnyttet med brædegulv og synlige konstruktioner.

— BYGNINGSHISTORIE

Der har været ladegård, hvor bygningerne ligger i dag, helt tilbage fra 1400-tallet. Avlsbygningerne som de ses i dag blev opført til Clausholm af Conrad Reventlow i 1686, men blev senere ombygget af Frederik IV, der omsatte bindingsværket til grundmur. Ladegården indgik ved opførelsen som en integreret del af Clausholms imponerende aksefaste og symmetriske barokplan, hvor en allé førte

til anlæggets perlerække af staldgård, hovedbygning, terrassehave og slutteligt ladegården på toppen af bakken.

Det kongelige herskabs monogrammer og årstallene på længernes gavle blev tilføjet efter Frederik IVs død af dronningen Anna Sophie, der selv udførte forlægget til monogrammerne. Anna Sophie var Conrad Reventlows yngste datter og blev viet til Frederik IVs (1671-1730) venstre hånd og senere, efter dronning Louises død i 1721, til hans højre hånd. Frederik IV købte Clausholm i 1718. Da Frederik IV døde i 1730, blev Anna Sophie forvist til sit barndomshjem Clausholm af Christian VI, der var søn af den første dronning. Her levede hun med et hof på 60 personer indtil hun døde i 1743. Udsmykningerne på Clausholm kan flere steder tilskrives Anna Sophie, og bærer præg af enkedronningens store sorg, der tilskrives tabet af ægtemanden samt tabet af alle de 8 børn, hun fik i ægteskabet med Frederik IV.

Den søndre længe brændte i 1919 og blev genopført i 1921 med anvendelse af de gamle gavle. Taget tag var oprindeligt stråtag, men blev efter branden lagt med røde tagsten. Tagkonstruktionen kunne dog ikke bære det tunge tegltag, der blev udskiftet med bølgeplader. Silobatteriet i den søndre silo blev etableret i 1960'erne. Før den tid var der indlæsning af korn og tærskværk i den østre ende af laden. Den lille tilbygning huser en varmebrænder.

Den østre længe blev formentlig skalmuret omkring år 1930. Længen har haft skiftende funktioner gennem tiden. På et tidspunkt var der karlekamre, siden sostald og senest lager.

— KILDER

Danmarks Bygningskultur, bd. 1, Harald Langberg, Nordisk Forlag, 1955.

Barokken. 1660-1730, Hakon Lund, i Danmarks Bygningskunst, Hirschsprungs Forlag, 1963.

<http://herregaardsforskning.dk/>

Nyt syn på den danske herregård, et ukendt kulturmiljø, Steen Estvad Petersen, Forlaget Søren Fogtdal, 1999.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Clausholm udgør med sin beliggenhed på en nordvendt dalskråning, der afsluttes af ladegården på toppen af bakken, et karakteristisk og helstøbt barokt herregårdsanlæg, der med sine alléer, dyrehaven og slotsparken strækker sig langt ud i landskabet. Den aksefaste placering af staldgård, den femfløjede slotsbygning med dyb, brolagt Cour d'honneur og den terrasserede have, der afsluttes af ladegården,

udgør en imponerende og enestående helhed, der yderligere forstærkes af slottes beliggenhed på holmen omgivet af vandfyldte grave med tilhørende broer og vandingssted for heste.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig overordnet til Clausholm Avlsgård som del af et barokt totalanlæg, hvor avlsgården har dannet afslutningen af det symmetriske og aksefaste anlæg.

Den kulturhistoriske værdi for den østre og vestre længe knytter sig endvidere til deres oprindelse i 1686 samt til deres løbende udvikling, særligt de ændringer der blev foretaget af Frederik IV og senere af hans Dronning Anna Sophie. Bygningernes ældste dele udgøres i dag af soklerne af syldsten og granit, de store teglsten samt af den østre bygnings nordre gavl med Conrad Reventlows initialer og årstallet 1886, mens monogrammerne og årstallene fra 1730'erne vidner om Frederik IV og Dronning Anna Sophies tilknytning og liv på Clausholm. Vindfløjene på den søndre længe med er ligeledes vidnesbyrd om længens udvikling, hvor den østre med krone, monogrammer og årstallet 1731 stammer fra da Anna Sophia forbedrede længerne efter Frederik IV's død, mens den vestre med årstallet 1922 markerer genopførelsen efter branden i 1921. Hertil kommer den søndre længes imponerende volumen, der afspejler godsets anseelige størrelse.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til længernes funktionsbetingede oprindelse, der stadig er tydelig aflæselig i såvel det ydre som det indre. Dette ses i de store ubrudte tagflader og i de overvejende lukkede sider samt i revledøre og læsseluger. Placeringen af den østre længes luger samt markeringen i murværket peger formentligt tilbage på den oprindelige bindingsværkskonstruktions høje styrterum.

I det indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til den søndre længes store volumen med synlige konstruktioner, der tydeligt afspejler den funktionelle oprindelse. Mens den kulturhistoriske værdi i den østre længes indre knytter sig til det store uudnyttede tagrum samt til de funktionelt betingede overflader samt bjælkeloftet med loftsbrædder imellem.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Avslængernes arkitektoniske værdi knytter sig i det ydre til bygningernes samhörighed i materialer samt særligt ved de ensartede, mønstermurede og dekorerede gavle, der støder op til hinanden og danner et markant møde mellem de to bygninger. Den

østre længe fremtræder sekundær i forhold til den søndre længes lang større volumen og højere tagrejsning.

Den søndre længe udgør i kraft af sin længde med de lukkede mure samt den stejle, ubrudte tagflade en imponerende og solid bygning, der kun brydes af revleluger og døre. Lisénerne på den nordre langside og gavlenes detaljerige udformning samt vindfløjene giver bygningen et afdæmpet men elegant ydre. Teglstenenes vekslen i farve giver endvidere de lange, ubrudte murflader en karakterfuld stoflighed.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

Den søndre længes bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til det klart afgrænsede og mestendels lukkede volumen i teglsten, med store, ubrudte tagflader, sokkel af syldsten og granitkvadre. Til alle murværkets dekorationer, særligt gavlenes møntermuringer, monogram og årstal, liséner samt til vindfløjene. Hertil kommer de ældre og traditionelt udførte revleluger, -døre og porte med alle detaljer samt den traditionelle materialeholdning.

Den søndre længes bærende fredningsværdier knytter sig i det indre til de synlige konstruktioner og den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for den østre længe knytter sig i det ydre til det klart afgrænsede volumen i ældre teglsten og skalmur, sokkel af kampesten, ubrudte tagflader og portgennemkørsel med pigstensbelægning samt bjælkeloft med loftsbrædder imellem. Til begge gavle med møntermuringer, årstal og monogrammer med alle detaljer. Hertil kommer de overvejende lukkede langsider med mindre staldvinduer, revledør og skydeport, de højt placerede læsseluger samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for den østre længes indre knytter sig til det tagrummets synlige konstruktion samt til loftsbjælkerne med bræddeloft imellem. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.